

Zenon Kołodziejczak

Sprawozdanie z sympozjum muzykologicznego z racji 25-lecia działalności sekcji muzykologii ATK w Warszawie

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 3/1, 253-255

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i staronubijskim. Do tematyki sepulkralnej w Starej Dongoli oraz w szerszym aspekcie dla całej Nubii w okresie średniowiecza nawiązał dr Bogdan Żurawski z Polskiej Akademii Nauk, omówieniem ludowej i kanonicznej obrzędowości grzebalnej na tych terenach. Mgr Bożena Rostkowska, również z Polskiej Akademii Nauk, omówiła natomiast, opierając się na zachowanych zabytkach, problem orędowników zmarłych w wierzeniach chrześcijan północnej Nubii w okresie VII-XV wieku.

W inny krąg kulturowy i do zarania dziejów ludzkich, przeniosło uczestników Sympozjum wystąpienie prof. dra hab. Piotra Bielińskiego z Uniwersytetu Warszawskiego, który omówił wczesnohistoryczną, datowaną na pierwszą połowę III tys. przed Chr. nekropole w Tell Ridzim (Irak), należąca do ludności z ciągle jeszcze słabo poznanej, tzw. kultury „Niniwa 5”. W trakcie swego interesującego wystąpienia autor omówił zwyczaje i bardzo oryginalne rytmy pogrzebowe, które udało się odczytać z wykopalisk prowadzonych przez Polskie Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej w Warszawie.

Następna część Sympozjum przeniosła jego uczestników na teren Egiptu. Prof. dr hab. Jadwiga Lipińska, z Muzeum Narodowego w Warszawie, a zarazem kierownik misji rekonstrukcyjnej świątyni Totmesa III w Deir el Bahari (Teby Zachodnie), omówiła zawiłą problematykę egipskich świątyń grobowych. Do tej problematyki nawiązały od strony źródeł epigraficznych dwa kolejne wystąpienia pracowników Muzeum Narodowego w Warszawie: mgr Moniki Dolińskiej, która przedstawiła rozważania dotyczące problematyki boskości zmarłego faraona oparte na tekstach staroegipskich oraz mgr Aleksandry Majewskiej, która omówiła sposoby przedstawiania czasu w egipskiej sztuce sepulkralnej.

W ostatniej części Sympozjum zgrupowano wystąpienia dotyczące omawianej problematyki w świecie grecko-rzymskim, okresu klasycznego. Rozpoczął tę część mgr Jerzy Żelazowski, z Muzeum Narodowego w Warszawie, który omówił rzymskie inskrypcje nagrobne z kolekcji rzeźbiarza Antoniego Madeyskiego, obecnie przechowywane w zbiorach Galerii Sztuki Starożytnej Muzeum Narodowego w Warszawie. Prof. dr hab. Witold Dobrowolski, kierownik Katedry Chrześcijańskiego Zachodu ATK i profesor Uniwersytetu Warszawskiego, światowej sławy polski etruskolog, przedstawił ikonografię tzw. demonów morskich w reliefach urn wolteriańskich.

Ostatnie wystąpienie, prof. dra hab. Tomasza Mikockiego z Uniwersytetu Warszawskiego, było poświęcone omówieniu ikonografii rzymskiego sarkofagu ze zbiorów Galerii Sztuki Starożytnej Muzeum Narodowego w Warszawie i związanej z nim problematyce rzymskich alegorii cnót, przedstawianych również na sepulkraliach.

Po tych wystąpieniach był czas na dyskusję, w której aktywny udział brali również studenci wszystkich lat studiujący w Katedrze Archeologii Chrześcijańskiej ATK, którzy niemal w komplecie byli obecni w czasie obrad Sympozjum.

Suma przedstawionej informacji naukowej oraz znaczenie dorobku naukowego jej uczestników były tak poważne, że podjęto decyzję, wydania książkowego materiałów z tej Sesji. Mamy nadzieję, że Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej wyda te tak interesujące prace, godnie reprezentujące dorobek i znaczenie, jakie posiada w nauce polskiej, Katedra Archeologii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej.

Jan St. Partyka

SPRAWOZDANIE Z SYMPOZJUM MUZYKOLOGICZNEGO Z RACJI 25-LECIE DZIAŁALNOŚCI SEKCJI MUZYKOLOGII ATK W WARSZAWIE

W związku z 25-leciem habilitacji i kierowania Sekcją Muzykologii Kościelnej w Akademii Teologii Katolickiej przez ks. prof. dr hab. Jerzego Pikulika, zostało zorganizowane w dn. 9 listopada 1995 r. sympozjum muzykologiczne, które odbyło się w kaplicy konwiktu ATK w Warszawie.

Symposium rozpoczęło się od uroczystej Mszy św. koncelebrowanej pod przewodnictwem ks. arcybpa Mariana Przykuckiego, z udziałem prodziekana Wydziału Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych, ks. prof. dr hab. Henryka Skorowskiego, organizatorów i licznych uczestników. W wygłoszonej homilii ks. bp Józef Zawitkowski (pierwszy absolwent) rozważał znaczenie muzyki i śpiewu w życiu religijnym człowieka i w liturgii Kościoła. Kaznodzieja dziękował Jubilatowi za zaszczepianie miłości do śpiewanego słowa i rozumienia muzyki. Podczas Mszy św. śpiewał chór ATK pod dyr. ks. doc. dr. Kazimierza Szymonika, który później wykonał koncert współczesnej muzyki religijnej kompozytorów polskich (M. Sawa *Tryptyk Maryjny*, P. Łukaszewski *Ostatni list Maksymiliana M. Kolbego do matki*, J. Węcowski *Ave Maria* i S. Moryto *Trzy psalmy*). Następnie przemówił ks. prodziekan WKNHIS, który podziękował Jubilatowi za jego wielki wkład w pracę naukowo-dydaktyczną Uczelni, kształtującej ludzi Kościoła i katolicką inteligencję w Polsce. Podkreślił także głęboką troskę w kształtowaniu charakterów wychowanków i kulturę współpracy zespołowej. Licznie zgromadzeni studenci i wychowankowie dali temu wyraz w składanych życzeniach.

Drugą część uroczystości stanowiło symposium muzykologiczne, dotyczące osoby i dorobku naukowego Profesora oraz problematyki chorału gregoriańskiego, z którą ściśle związana jest przede wszystkim działalność naukowo-dydaktyczna Jubilata. Pierwszy referat *25 lat pracy w ATK Ks. prof. dr hab. Jerzego Pikuli* (ks. Zenon Kołodziejczak) dotyczył przedstawienia szerokiej działalności naukowo-dydaktycznej i społecznej Ks. Profesora. Zwrócono uwagę na to, że w pierwszym semestrze 1968 r. został przeniesiony i włączony do Akademii Teologii Katolickiej dwuletni kurs muzyczny dla duchowieństwa w Aninie. W następstwie tego faktu rozszerzono program nauczania, który służył nadal do kształcenia muzyków praktyków, przygotowujących się do podjęcia pracy w charakterze organistów i dyrygentów zespołów kościelnych. Od drugiego semestru 1969 r. na prośbę ówczesnego Rektora ks. prof. dr. hab. Józefa Iwanickiego, ks. dr Jerzy Pikulił podjął wykłady zlecone, a następnie otrzymał etat adiunkta – pełniąc równocześnie obowiązki kierownika Sekcji Muzykologii. Zmieniony został w sposób zasadniczy program nauczania i metody badawcze, które miały odpowiadać systemowi nauczania obowiązującemu w szkolnictwie wyższym. Szczególnym zainteresowaniem Jubilata stały się studia źródłoznawczo-muzykologiczne, dotyczące przede wszystkim muzyki średniowiecza. Wypracowana metoda naukowa pozwoliła naświetlić istotne dla kultury muzycznej problemy: w jakiej mierze nasze rękopisy muzyczne korzystają z dorobku europejskiego, jakie wpływy kształtowały repertuar liturgiczny wykonywany w Polsce, oraz jaki jest wkład twórczości rodzimej do ogólnej kultury muzycznej.

Prof. dr hab. Jerzy Gołoś w referacie *Znaczenie mediewistycznych badań muzykologicznych w ATK dla nauki polskiej* podkreślił, że wyniki badań prowadzonych w Katedrze Źródeł i Analiz Muzyki Dawnej budzą duże zainteresowanie ośrodków naukowych w kraju i za granicą. Ich znajomość pozwala uniknąć wielu apriorycznych uogólnień powstałych wskutek niezajomości dokładnej zawartości repertuarów wszystkich rękopisów, stanowi podstawę do rozwiązania wielu istotnych problemów muzykologicznych oraz inspiruje do dalszych badań.

Kolejne referaty skupiały się wokół problematyki chorału gregoriańskiego jako źródła inspiracji muzycznej na przestrzeni różnych epok twórczości muzycznej. Dr Ewa Obniska podjęła zagadnienie *Problematyka renesansowej mszy z chorałowym cantus firmus na przykładzie de Beata Virgine Josquina des Prés*. Referat dotyczył początków wielogłosowego cyklu mszalnego zintegrowanego przez wspólny dla wszystkich części tenorowy *cantus firmus*, stanowiący szkielet kompozycji. Najbardziej naturalne i oczywiste było szukanie inspiracji w chorale gregoriańskim, który od początku stanowił głębię, na której powstawały kompozycje polifoniczne (organum, motet). Szczególną popularnością cieszyły się te melodie chorałowe, które budziły zainteresowanie swą bogatą melizmatyczną motywiką: antyfony, hymny, responsoria.

Autorka zanalizowała pod względem formalnym wyżej wspomnianą mszę Josquina des Prés, ukazując przepełnienie struktury dzieła motywiką chorałową.

Dr hab. Jerzy Erdman w referacie *Chorał gregoriański jako źródło inspiracji w muzyce organowej* wskazał na chorał jako szczytowe, niemożliwe do zdystansowania osiągnięcie w dziedzinie muzyki wokalne. Jako taki poddawał się z trudem próbom przetransponowania go na grunt muzyki wielogłosowej. Nie mniej istnienie w kościele organów, jako instrumentu służącego liturgii, zachęcało kompozytorów do wykorzystania chorału w kompozycjach o bardziej złożonej fakturze. Autor przypomniał pochodzące z końca XIV w. najwcześniejsze źródło liturgicznej muzyki organowej, Codex Faenza zawierający przykład mszy organowej, w której tematy gregoriańskie opracowane zostały techniką *cantus planus*. Na dalszy rozwój technik kompozytorskich, związanych z użyciem melodii chorałowych w wielogłosowych kompozycjach organowych, wskazują źródła muzyki organowej z XV w. (Wiener Anschrift, Buxheimer Tabulaturbuch). Duży postęp w wykorzystaniu chorału w utworach organowych zauważyć można w XVI stuleciu, kiedy to technika *cantus planus*, szczególnie w kompozycjach Paula Hofhaimera i Arnolta Schlicka została doprowadzona niemal do granic możliwości. Nowe oryginalne pomysły pojawiają się w księgach organowych włoskiego kompozytora Girolamo Cavazzoniego, Claudio Merulo, Antonio Cabezóna. Od XVII w. obserwuje się zahamowanie postępów związanych z opracowaniem chorału gregoriańskiego w kompozycjach organowych. Proces ten ulega pogłębieniu w następnych stuleciach XVIII i XIX. Dziełem przełomowym jest z pewnością *L'orgue mystique* Charlesa Tournemire'a (1870-1939). Ten monumentalny zbiór bazuje w całości na odpowiednich motywach gregoriańskich. Referat podkreślił wielki wkład Polski w rozwój muzyki organowej opartej na chorale – jego zdaniem w dalszym ciągu niedostatecznie zaznaczony w podręcznikach dotyczących muzyki polskiej i europejskiej. Epoka współczesna jest korzystna dla odbioru chorału gregoriańskiego oraz do tworzenia kompozycji na nim opartych. Autor stwierdził na koniec, że rola badań naukowych chorału staje się w tym kontekście szczególnie ważna.

W ostatnim referacie *Muzyka liturgiczna Kościołów Wschodu i Zachodu – refleksje nad jej wspólnym źródłem i różnorodnością form przekazu uniwersalnej prawdy chrześcijańskiej* mgr Marcella Erigina wskazała na podobieństwo i wspólne cechy muzyki liturgicznej Wschodu i Zachodu. Podkreśliła wzajemne przenikanie się tych kultur oraz rolę Polski jako pośrednika w tym procesie.

Na zakończenie obrad zabrał głos Ks. prof. Jerzy Pikulik, który podziękował władzom Uczelni, gościom, prelegentom, współpracownikom, studentom oraz wszystkim uczestnikom sympozjum.

Ks. Zenon Kołodziejczak

PROMOCJA KSIĄŻKI KS. JÓZEFA MANDZIUKA pt. „HISTORIA KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO NA ŚLĄSKU”.

Dnia 26 lutego 1996 r. odbyła się we Wrocławiu promocja drugiego tomu monografii dziejów Kościoła katolickiego na Śląsku, obejmującego okres reformacji protestanckiej, reformy katolickiej i kontrreformacji (1520-1742), autorstwa ks. prof. dr. hab. Józefa Mandziuka, kierownika katedry Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Organizatorem tejże imprezy naukowej były Wydawnictwa ATK, a jej gospodarzem Papieski Fakultet Teologiczny we Wrocławiu, którego Autor jest również pracownikiem naukowym. Uroczystość odbyła się w gościnnym gmachu Metropolitalnego Seminarium Duchownego we Wrocławiu, w którym Autor odbył swoje studia filozoficzno-teologiczne. Uczestnikami spotkania byli przedstawiciele wrocławskiego środowiska naukowego,